

Zdrávozně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

T A

Č R

Podávání léků v domácím prostředí

Brožura pro pečovatele,
pacienty a příbuzné

2022

Zdroj: archiv Pacientská organizace SMÁci, z. s.

Léky podáváme vždy podle ordinace lékaře. Způsob podání vám sdělí lékař nebo zdravotní sestra či farmaceut. Pročtěte si příbalový leták. Dodržujte správný čas, způsob a doporučené rozestupy od jídla a potravy (nalačno, s jídlem, po jídle).

Informační brožura vás seznámí s problematikou podávání léků v domácím prostředí.

Obrázek 1 – Pomůcky k přípravě léků

Zdroj: Simulační centrum pro zdravotnické obory ZSF JU v Českých Budějovicích

Podávání léků per os

Před podáním léku kontrolujeme na krabičce, lahvičce, platíčku – blistru:

- název podávaného léku;
- dobu expirace (datum – stejně jako u doby spotřeby);
- gramáž (sílu) léku;
- dávku léku;
- označení síly léku na balení: termín forte znamená větší obsah účinné látky; biforte = dvojnásobný obsah účinné dávky; mite = menší množství účinné látky; retard = delší účinek, prodloužený účinek léku vlivem zpomaleného vstřebávání či přeměny v těle.

Před podáním léku si připravíme potřebné pomůcky (léky, lékovky, půlič tablet, třecí misku, buničité čtverečky, lžičky, lžičku, tekutinu na zapití, ...), viz obr. 1.

Po podání kontrolujeme:

- dokonalé spolknutí léku;
- účinek léku;
- možné vedlejší účinky.

Doporučení

Na zapití léku je nevhodnější čistá voda nebo ovocný či černý čaj.

Na zapití léku nejsou doporučovány bylinkové čaje, mléko, káva.

Jen ve výjimečných případech je možné tabletu rozpůlit (tam, kde je vyznačena půlicí rýha).

Pokud není klient schopen tablety polknout, drtíme je buď mezi dvěma lžičkami, nebo ve třecí misce.

Takto upravené léky je možné podat také v případě, že má klient zavedenou sondu a může přijímat potravu do žaludku. Před podáním musíme zkontrolovat průchodnost sondy. Rozdrcené léky rozpustíme v malém množství vody, nasajeme do injekční stříkačky a aplikujeme do sondy. Po podání sondu propláchneme čajem nebo vodou. Tento postup vždy konzultujeme s lékařem.

Rozpustné tablety necháme vyšumět ve sklenici s vodou (150–200 ml) a ihned dáme klientovi vypít.

Kapky kapeme na lžičku, kterou máme v úrovni očí, abychom dobře sledovali počet kapek, nebo do odměrky, která je součástí balení léku.

Hořké kapky je možné nakapat na kostku cukru (ne v případě, že má klient cukrovku).

Tukové kapky můžeme nakapat na kousek chleba, aby tuk neulpíval na sliznici úst.

Léky uchovávejte na bezpečném místě. Pravidelně také kontrolujte expiraci léků. Léky po expiraci nepoužívejte, nevyhazujte do domácího odpadu, ale vraťte je do lékárny.

Podávání léku do oka – výplach oka

Výplach oka se provádí pomocí nádoby k tomu určené, která bývá součástí balení roztoků určených k výplachu oka, nebo se dá samostatně zakoupit v lékárně. Výplach oka by se měl provádět před aplikací dalších očních léků, protože odstraní z jeho povrchu hnis a hlen a podávaný lék tak lépe pronikne do oka. Nejčastěji používáme borovou vodu k výplachu oka nebo roztok Ophthal.

Podání léku do oka – kapky

Pokaždé, než s aplikací začnete, si pečlivě umyjte ruce. Ze znečištěných rukou se do oka snadno zanesou infekce.

Požádejte klienta, aby měl obě oči otevřené a díval se směrem za sebe nahoru. Hlavu mu mírně zakloňte, stáhněte spodní víčko a do prostoru vytvořeného mezi okem a spodním okrajem víčka kápněte kapku. Následně ošetřené oko zavřete a přibližně na 30 vteřin zmáčkněte prostředníčkem vnitřní koutek oka. Na oko vyvíjejte jen mírný tlak!

Podání léku do oka – mast

Při aplikaci masti z tuby je třeba nejprve po otevření nového balení vytlačit z tuby několik milimetrů masti mimo oko. Teprve potom je možné přistoupit k aplikaci masti nebo gelu do oka. Postup je stejný jako u aplikace kapek. Mast se

Obrázek 2 – Příklady léků určených k aplikaci do oka

Zdroj: Simulační centrum pro zdravotnické obory ZSF JU v Českých Budějovicích

aplikuje směrem od vnitřního koutku k vnějšímu okraji oka. Po podání masti je třeba počítat s rozmazaným viděním. Z tohoto důvodu se masti zpravidla podávají na noc.

Aplikace léku do dýchacích cest

V případě aplikace léku osobním inhalátorem je nutné postupovat dle doporučení lékaře a výrobce.

Obecné zásady:

- 1) inhalátor protřepejte nebo vložte do zásobníku požadovanou dávku;
- 2) inhalátor uveďte do předepsané polohy;
- 3) vydechněte;
- 4) inhalátor vložte do úst a sevřete rty;
- 5) při nádechu inhalátor stiskněte, aby se lék uvolnil;
- 6) zadržte dech na několik vteřin;
- 7) vydechněte.

Aplikace čípku do konečníku

Čípky uchováme v chladničce. Klienta uložíme na bok, dolní končetiny v kolenou pokrčíme. Čípek uchopíme rukou v rukavici mezi palec a prostředníček a širší konec čípku „sedí“ na ukazováčku. Jednou rukou oddálíme půlky hýždí od sebe. Požádáme klienta o zatlačení na stoli. Ukazováčkem vtlačíme čípek, co nehlouběji je to možné. Hýždě sevřeme k sobě a požádáme, aby se klient sevřením svěrače pokusil čípek udržet. Do jedné minuty by měl tlak v konečníku – pocit na stoli – ustát.

Aplikace klyzmatu (klystýru) – vpravení tekutiny konečníkem do tlustého střeva

Důvody pro aplikaci klyzmatu:

- očistné (vyplachuje tlusté střevo);
- projímavé (změkčuje stolici);
- léčebné (zavádí do tlustého střeva léčebnou látku).

Očistné klyzma: aplikace 1,5–2 litrů čisté vody tělesné teploty.

Projímavé očistné klyzma: aplikace originálního roztoku připraveného výrobcem k přímému použití (např. YAL).

Pomůcky

- irigátor;
- rektální rourka (velikost dle věku a tělesné konstituce osoby);
- roztok k aplikaci;
- přípravek ke snadnějšímu zavedení/zvýšení klouzavosti rektální rourky (vazelína, Mesocain gel/zncitlivující efekt);
- nesterilní rukavice;
- jednorázová podložka, buničitá vata;
- stojan na zavěšení irigátoru;
- podložní mísa.

Postup

1. Informujte klienta o zamýšleném postupu. Uložte klienta do polohy na levém boku s pokrčenými koleny k hrudníku. Upozorněte ho o možnosti tlaku v břiše.
2. Připravte si pomůcky tak, aby byly v dosahu u lůžka. Zavěste irigátor naplněný vlažnou vodou nad lůžko klienta (např. na hrazdu lůžka). Propláchněte irigační soupravy (odvzdušnění).

3. Podložte hýždě klienta nepromokavou nebo jednorázovou podložkou a buničinou. U imobilních osob doporučujeme vložit pod hýždě inkontinenční podložky, jejichž spodní strana je potažena neklouzavou a nepropustnou fólií, která drží ložní prádlo v suchu. Neklouzavá spodní strana také drží podložku na jednom místě a zabraňuje jejímu pohybu po lůžku. Tyto podložky lze pořídit ve specializovaných prodejnách a existují v různých velikostech. Aplikujte vazelínu na cca 2 cm rektální rourky na konec, který budete zavádět. Rukou oddalte půlky hýždí od sebe, vyzvěte klienta, aby zatlačil a krouživým pohybem vsunuje rourku do poloviny až $\frac{3}{4}$ rourky do konečníku. Odejdou případné plyny. Pak spojte hadici irigátoru s rourkou a pomalu použijte roztok. Když začne silněji tláčit v břiše klienta, zastavte přítok a vyzvěte ho, aby zhluboka dýchal. Tlak se uvolní. Po vpouštění celé dávky tekutiny rourku vytáhněte s poučením, aby klient sevřel konečník a snažil se tekutinu udržet 5–10 minut. Sledujte účinnost klyzmatu.

Inzulin

Inzulin je hormon, který ordinuje lékař osobám, jež trpí nemocí diabetes mellitus (cukrovkou). Inzulinů je několik druhů a každý z nich se podává v různých situacích. Vpravuje se pod kůži. **Proto vždy dodržujte druh a množství tak, jak je naordinoval lékař.**

Inzulin se aplikuje **inzulinovou stříkačkou**, kterou inzulin natahujeme z lahvičky, nebo **inzulinovým perem** (obr. 3), ve kterém je zásobník (cartridge) s inzulinem (obr. 4).

Obrázek 3 – Inzulínové pero

Zdroj: Simulační centrum pro zdravotnické obory ZSF JU v Českých Budějovicích

Obrázek 4 – Zásobník (cartridge)

Zdroj: Simulační centrum pro zdravotnické obory ZSF JU v Českých Budějovicích

Zásady uchování a aplikace inzulínu:

- nepoužitý inzulín v originálním balení uchovávejte v chladničce;
- již použitou (načatou) lahvičku je možné nechat při pokojové teplotě;
- depotní inzulín (na první pohled je šedivě „zakalený“) před použitím jemně promíchejte (ale netřepejte);
- před napíchnutím lahvičku oddezinfikujte dezinfekčním prostředkem;
- jehlou se ničeho nedotýkejte – pozor dávejte při zpětném zasouvání jehly do krytu;
- kryt jehly vždy odkládejte širším koncem na pevnou, rovnou plochu;
- místo vpichu na kůži dezinfikujte;
- místa vpichu střídáte;
- vždy se ujistěte, že natahujete (vidíte na stupnici) správné – ordinované množství inzulínu;
- inzulín aplikujte půl hodiny před jídlem;
- po aplikaci inzulínu dohlédněte na najedení klienta.

Pomůcky

- naordinovaný inzulín – lahvička;
- inzulínová stříkačka nebo inzulínové pero;
- čtverečky k dezinfekci (nebo vatový tampon);
- dezinfekci na kůži.

Postup

- 1) umyjte si ruce;
- 2) vložte zásobník naordinovaný lékařem do pera;
- 3) zásobník s perem promíchejte;
- 4) pero odšroubujte;
- 5) sundejte kryt jehly;
- 6) nastavte na peru jednu jednotku, kterou odstříkněte;
- 7) u hrotu jehly by se měla vytvořit kapička inzulínu (kontrola průchodnosti);
- 8) na peru nastavte ordinované množství inzulínu;
- 9) vytvořte kožní řasu (jen u hubených osob);

- 10) při dodržení hygienických zásad dezinfekce kůže není nutná;
- 11) vbodněte jehlu v úhlu 45 nebo 90 stupňů;
- 12) po vpichu zmáčkněte dávkovací tlačítko inzulínového pera, dokud není cítit cvaknutí;
- 13) jehlu nechte ještě kolem 6–10 vteřin v podkoží, až poté opatrně vytáhněte, snížíte tak pravděpodobnost vytečení inzulínu ven;
- 14) na stupnici jednotek by se po správném podání měla objevit nula;
- 15) jehlu můžete používat opakovaně, ale vždy po aplikaci nasadte zpět kryt;
- 16) jehlu vyměňte, pokud je neprůchodná nebo je otupená.

Nízkomolekulární hepariny (Fraxiparin, Clexane)

Nízkomolekulární hepariny jsou léky ovlivňující srážlivost krve. Jsou továrně vyráběné, v baleních na jedno použití. To znamená, že lék je již připraven ve stříkačce s jehlou a po aplikaci se stříkačka celá vyhazuje. Ve stříkačce je vzduchová bublinka, která se nikdy neodstraňuje.

Zásady aplikace nízkomolekulárních heparinů:

- lék se vpravuje pod kůži;
- úhel vpichu je vždy 90 stupňů;
- vždy se tvoří kožní řasa, která se drží po celou dobu aplikace;
- místo vpichu je doporučeno 3 cm v okolí pupku;
- nikdy se neprovádí aspirace (neprovádí se zpětný tah pístem stříkačky).

Pomůcky

- jedno balení léčiva;
- dezinfekční čtverečky;
- dezinfekce.

Postup

- 1) vyjměte stříkačku z obalu;
- 2) sejměte kryt jehly (jde ztěžka);
- 3) vytvořte řasu v okolí pupku;
- 4) stříkačku držte za válec stříkačky;
- 5) vbodněte jehlu pod 90 stupni do řasy (viz obr. 5);
- 6) vpravte lék, dokud neuslyšíte cvaknutí;
- 7) jehlu nechte ještě kolem 6–10 vteřin v podkoží;
- 8) po vytažení se u některých stříkaček jehla automaticky překryje bezpečnostním krytem.

Obrázek 5 – Ukázka aplikace nízkomolekulárního heparinu

Zdroj: Simulační centrum pro zdravotnické obory ZSF JU v Českých Budějovicích

Použité zdroje

Vytejšková, R., Sedlářová, P., Wirthová, V., Otradovcová, I., Holubová, J., 2011. Ošetrovatelské postupy v péči o nemocné I (Obecná část). Praha: Grada, 228 s.

Vytejšková, R., Sedlářová, P., Wirthová, V., Otradovcová, I., Pavlíková, P., 2013. Ošetrovatelské postupy v péči o nemocné II (Speciální část). Praha: Grada, 272 s.

Vytejšková, R., Sedlářová, P., Wirthová, V., Otradovcová, I., Kubátová, L., 2015. Ošetrovatelské postupy v péči o nemocné III (Speciální část). Praha: Grada, 303 s.

Kontaktní osoba:

Mgr. Hana Hajduchová, Ph.D.,
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Ústav ošetrovatelství, porodní asistence
a neodkladné péče
J. Boreckého 1167/27, 370 11 České Budějovice
Email: hajducho@zsf.jcu.cz

Tento dokument byl vytvořen za podpory výzkumného projektu TAČR č. TL03000518 Technologické agentury ČR, program ÉTA: „Podpora neformálních pečovatелů v Jihočeském kraji prostřednictvím audiovizuálních prostředků včetně virtuální reality.“

*Vedoucí projektu: doc. Ing. Iva Brabcová, Ph.D.
Veškerá práva podle předpisů na ochranu duševního vlastnictví jsou vyhrazena.*

T A
Č R

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci programu ÉTA
www.tacr.cz

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice